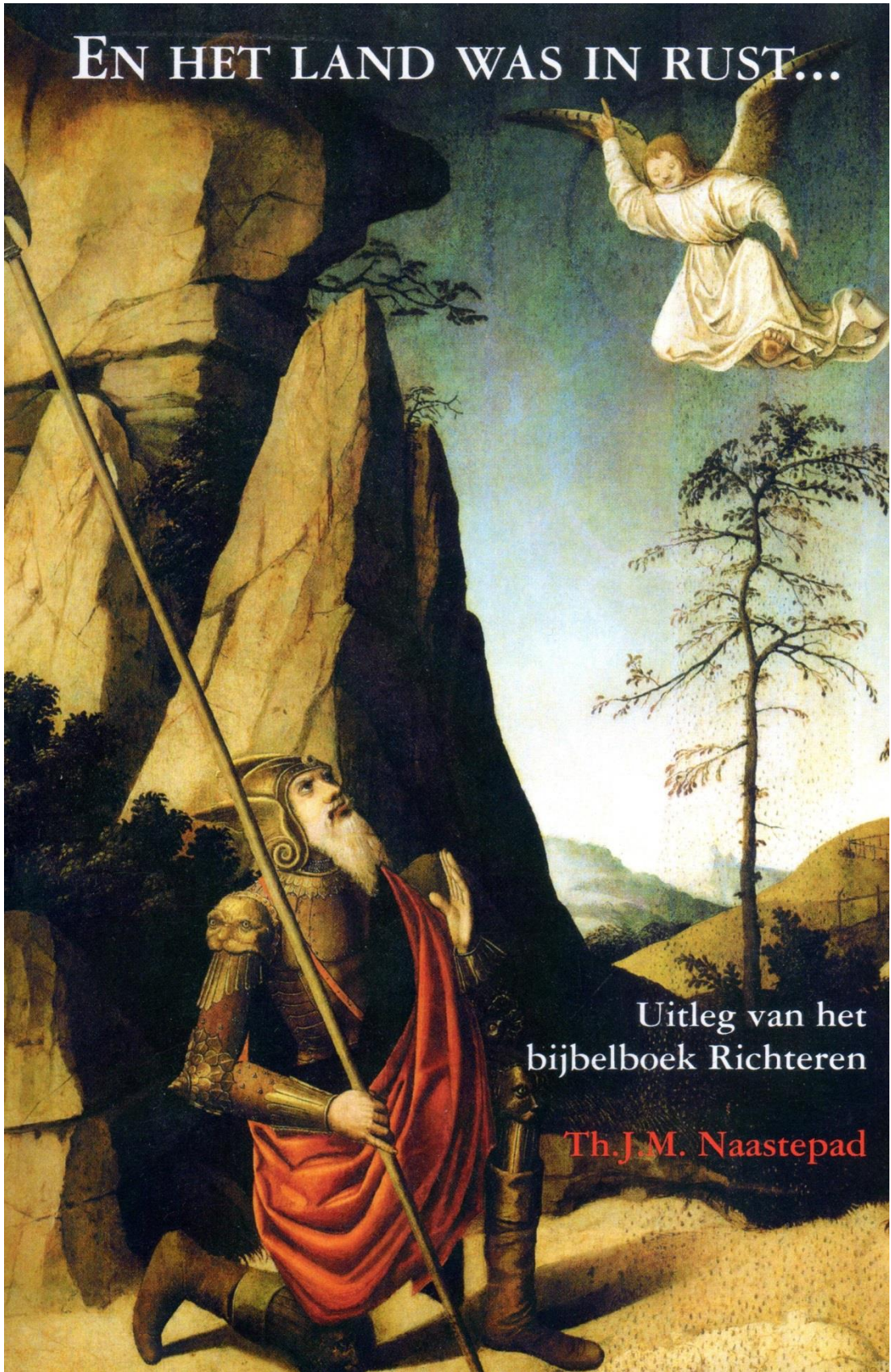


EN HET LAND WAS IN RUST...



Uitleg van het
bijbelboek Richteren

Th. J. M. Naastepad

Th.J.M. Naastepad

EN HET LAND WAS IN RUST...

UITLEG VAN HET BIJBELBOEK RICHTEREN

verzorgd, geannoteerd en van een inleiding voorzien
door Dr. L.W. Lagendijk

theologische uitgeverij **NARRATIO**

ISBN 978 90 5263 969 7 NUR 707

© 2007 theologische uitgeverij NARRATIO Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem

tel. 0183 62 81 88 fax 084 739 29 45 e-mail: verkoop@narratio.nl

Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl

Uitgaven zijn te koop via de boekhandel en www.kerkboek.nl (ook in België).

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Inter-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur.

Citaten tot maximaal 4 regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij gedaan in het kader van een recensie.

INHOUD

Verantwoording	5
Richteren 1: 1-16	7
Richteren 1: 17-36	17
Richteren 2: 1-10	27
Richteren 2: 11-23	38
Richteren 3: 1-11	49
Richteren 3: 12-31	60
Richteren 4: 1-24	74
Richteren: 5: 1-31	88
Richteren: 6: 1-18	105
Richteren: 6: 19-40	119
Richteren: 7 – 8: 1-3	132
Richteren: 8: 4-35	145
Richteren: 9: 1-21	159
Richteren: 9: 22-57	173
Richteren: 10 – 11: 1-10	180
Richteren: 11:11 – 12: 1-7	192
SIMSOM	
Ter inleiding	208
Richteren: 12: 8 – 13: 1-25	212
Richteren: 14: 1-20	233
Richteren: 15 – 16: 1-3	245
Richteren: 16: 4-31	259
Richteren: 17: 1-13	274
Richteren: 18: 1-31	284
Richteren: 19: 1-30	298
Richteren: 20: 1-48	311
Richteren: 21: 1-25	324
Bibliografie van Thomas Naastepad	334

Richteren culmineert niet in de ondergang, maar in de verworven identiteit. Maar het is alsof de huid daarbij wordt afgestroopt.

Verantwoording

In 1968 en 1969 heeft de exegeet Th.J.M. Naastepad zich beziggehouden met het bijbelboek Richteren in leerdiensten, dienst die het midden hielden tussen de zondagse eredienst en het latere leerhuis. Alleen de sectie over Simson, Richteren 12-16, heeft hij, met hier en daar een wijziging, gepubliceerd, zij het jaren later.¹ Wij tasten in het duister over het waarom. In ieder geval kan gezegd worden, dat Richteren vóór en na Simson meer dan de moeite waard is. Er is wat betreft de sectie over Simson gekozen voor de versie uit 1977. Zoals gezegd wijkt de inhoud ervan nauwelijks af van die uit 1968 maar moet de eindtekst van Naastepad zelf worden gerespecteerd. Aardige bijkomstigheid is dat het geruchtmakende en flitsende Simsoncommentaar, dat sinds lang niet meer in de handel is, zo opnieuw het licht ziet.

Ook nu zal de lezer weer door moeten bijten in de stof alsook de soms barokke welsprekendheid van Naastepad. De even ludieke als rake en theologisch correcte aankondiging van de leerdiensten over Richteren wil ik de lezer niet onthouden. Let daarbij op de omschakeling, de overgang van de schijnbaar onschuldige scherts naar bittere ernst: 'Lieve vrienden, wij gaan ons inspannen en weer beginnen aan een nieuw seizoen. Zes weken van onderbreking, hoe nodig ook om weer op adem te komen zijn toch een aanslag op onze omgangsvormen. Het is geboden dat wij wakker en dapper voorwaarts gaan. Gelukkig zijn wij dit jaar niet al te zeer overvallen door die hete zomerse luchtlagen die zo verlamdend kunnen werken op de ijver van de geest, zoals wij opgemonderd van start kunnen gaan. Hoe mild is ons klimaat! Er is wel eens op gewezen hoe gunstig onze breedtegraad is voor de harmonisch arbeid van geest en lijf: voor de cultuur! Ik geloof ook daarin, en ik denk, dat wij God bijzonder dank verschuldigd zijn voor ons veel gesmade klimaat. Ook voor de kerkelijke en theologische arbeid is het van betekenis. Het houdt in dat er iets van ons wordt verwacht wat elders misschien niet mogelijk is: meer diepte, grotere concentratie, langere adem, meer onderscheiding, een geduldigere omgang met de woorden: zij dan dit alles betaald voor de prijs van minder snelle verrukking en minder aanwas in de breedte. Zeker wat ons land betreft geloof ik niet in een 'volkskerk', in die zin, dat zij zou samenvallen met een hele bevolkingsgroep. Want dan werkt ons klimaat precies averechts; dan wordt de gemeente bemoeizuchtig en vulgair; zij wordt dan een massiviteit die zich maar moeilijk laat verstaan vanuit de woorden 'zuurdeeg' en 'zout'. Dát zout wordt dan smakeloos: het op te pepen met modieuze massaregietjes is dan ook vergeefse moeite'.

Dit terzijde.

Het boek Richteren, dat soms wel de Middeleeuwen van Israël wordt genoemd vanwege het feit dat het volk tussen Mozes en David leeft, is in de geschiedenis van de kerk en theologie onheus bejegend als zijnde een grof en menselijk-al-te-menselijk boek. De profeet is dood en de koning moet nog geboren worden. Maar temidden van vuige grofheden staat de vraag centraal: hoe zal het volk de Tora bewaren. Dit lijkt het thema te zijn van dit boek vol boertige gein, zoals Naastepad in zijn befaamde maandbrieven schrijft. Richteren staat dan ook polemisch tegenover het koningschap, en het spreekt over de mens die nooit tussen de mensen mag ontbreken: de 'sjofeet', hij die 'misjpat' doet, de rechtspreker, die recht doet, die de Tora tot volkspraktijk maakt, de door de Geest bevlogene politicus, burger in het Koninkrijk, die het volk verlost,

Met veel plezier heb ik gewerkt aan de totstandkoming van dit boek uit de nalatenschap van Naastepad. Ik spreek de wens uit dat de lezer deze leerzame lessen met net zoveel plezier zal lezen en bestuderen als waarmee ik ze heb samengesteld.

Graag spreek ik een woord van dank uit aan Leen van den Herik van uitgeverij Narratio, die het de moeite waard vond om deze volledige en onbewerkte studie het licht te doen zien. En uiteraard aan Hendrikje van den Boogaard die mij ook nu terzijde stond. 'Waar liefde woont, gebiedt de Heer de zegen'(Psalm 133:3, oude berijming).

Leo Lagendijk

¹ Th.M.J. Naastepad, *Simson*. Verklaring van een bijbelgedeelte, Kampen 1977. De oorspronkelijke overdenking vond plaats tussen 1 oktober 1968 en 17 december 1968

RICHTEREN 1: 1-16

DE KONINGSSPREUK

- 1 *En het geschiedde na de dood van Jozua: daar vroegen de zonen van Israël de HEER, zeggende: wie onder ons zal beginnen op te trekken tegen de Kanaäniet om hem te bestrijden?*
- 2 *En de HEER zei: Juda zal optrekken, ziet, reeds heb ik gegeven het land in zijn hand.*
- 3 *Toen zei Juda tot Simeon, zijn broeder: trek op met mij in mijn lot, dat wij de Kanaäniet bestrijden, ook ik zal gaan met u in uw lot. Simeon ging met hem.*
- 4 *En Juda trok op, en de HEER gaf de Kanaäniet en de Perizziet in hun hand, en zij sloegen hen in Bezek, tienduizend man.*
- 5 *En zij vonden Adoni-Bezek in Bezek, en zij bestreden hem, en zij sloegen de Kanaäniet en de Perizziet.*
- 6 *En Adoni-Bezek vluchtte, en zij joegen hem na en zij grepen hem, en zij hakten de duimen van zijn handen en van zijn voeten af.*
- 7 *En Adoni-Bezek zei: zeventig koningen, de duimen van hun handen en van hun voeten afgehakt, deden nalezing onder mijn tafel: zoals ik gedaan heb zo heeft mij God vergolden. En zij brachten hem naar Jeruzalem, en hij stierf daar.*
- 8 *En de zonen van Juda bestreden Jeruzalem en namen het in, en zij sloegen het naar de mond van het zwaard, en zij staken de stad in brand.*
- 9 *En daarna daalden de zonen van Juda af, om de Kanaäniet te bestrijden die het gebergte en het middagland en de laagvlakte bewoonde.*
- 10 *en Juda ging uit tegen de Kanaäniet die in Hebron woonde, en de naam van Hebron was destijds Kirjat-Arba, en zij sloegen Sesai, en Achiman en Talmai.*
- 11 *En van daar ging hij uit tegen de inwoners van Debir, en de naam Debir was destijds Kirjat-Sefer.*
- 12 *En Kaleb zei: wie Kirjat-Sefer slaat en het inneemt, hem zal ik mijn dochter Aksa tot vrouw geven.*
- 13 *En Otniël, de zoon van Kenaz, een broeder van Kaleb, jonger dan hij, nam het in; en hij gaf hem zijn dochter Aksa tot vrouw.*
- 14 *En het geschiedde, toen hij zijn intrek nam, dat zij hem aanporde om van haar vader een veld te vragen, en zij liet zich van de ezel glijden. En Kaleb zei tot haar: wat is u?*
- 15 *En zij zei tot hem: geef mij een zegen; omdat gij mij gegeven hebt in een land van middagdroogte, geef mij ook beemden. En Kaleb gaf haar hoge beemden en lage beemden.*
- 16 *En de zonen van Keniet, de schoonvader van Mozes, trokken op uit de Palmenstad met de zonen van Juda naar de woestijn van Juda, die bij het middagland van Arad is, en hij ging heen en woonde met het volk*

'En het geschiedde na de dood van Jozua'. Zo begint het Richterenboek.

Wij moeten daarmee eens vergelijken het begin van het boek Jozua, dat eraan voorafgaat: 'en het geschiedde, na de dood van Mozes, de knecht van God'. Met dat 'wajehi' - 'en het geschiedde' - is bedoeld dat er een nieuw begin wordt gemaakt. Er is geen doorlopende reeks van voorvallen, waarvan het ene verklaard wordt uit het voorgaande. Er is in Israël geen innerlijke dwang van gebeurtenissen en geboorten, en ook geen onafwendbare stormvloed van consequenties. Het tweesnijdend zwaard van Gods woord wordt opnieuw aangezet.

Dat betekent ook: het ambt van Jozua was niet overerfelijk, zoals later het koningschap. Dat zal later dan ook een van de ernstigste bezwaren zijn van de profeet tegen het koningschap: dat de zoon van de koning automatisch is voorbestemd tot het ambt. Dat duidt op dwingelandij ten aanzien van Gods soevereiniteit en dat doet de psalmist dan ook bidden: 'God, geef de koning uw rechten en uw gerechtigheid aan des konings zoon'(Psalm 72). Als vanzelf zal een koning meer bedacht zijn op het behoud van de dynastie dan op het bewaren van Gods rechten. Daarom staat er tot vier keer in dit boek: 'daar was in die dagen géén koning in Israël'.

Het voordeel van het koningschap is ongetwijfeld de grotere bestendigheid van het ambt en de grotere eenheid van het volk, maar het is juist de vraag of dit in het land van God zo gewenst is; zie het grote aantal profeten die nodig waren, juist in de dagen van de koningen. Zij moesten het stuk voor stuk tegen de koningen opnemen voor de vrijheid en de onafhankelijkheid van Gods woord. De christelijk-historische visie is beslist niet die van de bijbel! Wij doen er dan ook geen goed aan, het tijdperk van de richteren uitsluitend te zien als een tussenfase. Dan gaat men veel te veel uit van het koningschap als van de normale toestand. Dan worden we niet vanuit Gods Geest geleid, en zijn wij ook niet meer bedacht op de verrassingen van die Geest. 'God met ons' is dan geen wonder meer. Juist het feit, dat wij in het tijdperk der richteren te maken hebben met een volk dat het zwerversbestaan nog lang niet ingewisseld heeft voor een vast bestaan in een omschreven woongebied, juist dit half nomadische

karakter van het leven weerspiegelt de vrijheid van beweging van Gods Geest, en wij moeten ons afvragen of wij niet, bijvoorbeeld met onze kinderdoop, ons overgeërfde ambt, God de Heer in dezelfde dwangpositie hebben gebracht als Israël met zijn koningschap.

Maar, zult ge vragen, hoe moet het dan met de continuïteit van de gemeente? Loopt die niet gevaar als er geen overerving is? Antwoord: dat is nu juist het eerste geloof van die gemeente: Hij draagt zorg voor haar op zijn wijze. Maar met of zonder overerving: de gemeente zal altijd moeten wachten op een charismatisch begaafde, op een gezondene, waarbij het telkens opnieuw verluidt: 'en het geschiedde'. God heeft echt niet gezeten met de vraag hoe hij die lange tijd van 480 jaren tussen Mozes en David zou opvullen met een beetje ordentelijk gezag, om pas n David een goed figuur te slaan in de geschiedenisboekjes. Nee, zijn verlegenheid met Israël begint nu juist, wanneer zij daar uitroepen: 'geef ons een koning gelijk de volken die hebben'. Laten wij het voorlopig zo zeggen: in het tijdvak der richteren voelde God zich in Kanaän bijzonder goed op zijn gemak. Geïntrigeerd wordt Hij pas daarna, maar dan treden de themata van zijn menswording ook veel duidelijker naar voren. Tijdens de richteren is God veel meer God zonder al te grote schade voor zichzelf.

Wil God dan niet van meet af aan met de mensen zijn? Jawel, maar Richteren laat ons horen de min of meer idyllische kant daarvan: hoe ziet het er uit als de mensen Hem daarbij niet voor de voeten lopen. Non tali auxilio (= niet met zulke hulp, Vergilius). Hij wordt nog het meest gehinderd als de mensen zijn regime en zijn nabijheid gaan bestendigen. Laat Hem nu eens zijn gang gaan, zegt Richteren. Dit boek handelt over een onkerkelijke gemeente, een volk van doerakken, waarin 'iedereen doet wat recht is in zijn ogen'. Dat doet een volk altijd, ook een kerks volk, met koningen en kardinalen. Wat dacht u. Maar hier is sprake van een volk zonder kerkpretenties. Dat geeft minstens een gevoel van opluchting. En God gaat daar zijn goddelijke gang.

Wij moeten er op rekenen, dat het er hier middeleeuws aan toe zal gaan, als u maar het woord 'middeleeuws' niet als 'tussentijds' verstaat; het heeft een zelfstandig karakter. Wel is daarmee ook gezegd dat het groteske en potsierlijke hier voortdurend om de hoek komt kijken. God wil regeren en mensen aan zich binden, maar zonder dwang. Hij wil vrijheid aan beide kanten. Er wordt hier aan de mensen een enorm volmacht gegeven. Met halve nomaden is nog het best een gemeente te leiden. Maar waar die volmacht wordt misbruikt, daar wordt de mens Gods aap, en het land een karikatuur. Daar moeten wij ook op rekenen. Maar er zijn geen kerkvoogdijen en curie's. Het is echt Gods own country, en het is helemaal zijn experiment. Het ambt van Jozua is niet overerfelijk. Dat was het ambt van Mozes ook niet. Het ambt van Mozes gaat met Mozes ten grave. Wat hij nalaat is niet zijn ambt, maar de Tora, en die wacht op een volk dat haar zal doen, zal bewaren in zijn doen. Is de Tora dan soms overerfelijk? Moet men dát zeggen? De synagoge zegt het. Maar nee, ook dat mag men zo niet zeggen. Nog minder dan het ambt leent zich de Tora zelf voor successie. De Tora heeft maar één innerlijke, goddelijke drang: zij wil geschieden! En daarom geschiedt het, en geschiedt het telkens opnieuw, dat er na de dood van de een en ander wordt geroepen door de Geest. De ene richter na de andere duikt op, maar niet vanwege de continuïteit van het leven, niet omdat er altijd een gemeente moet zijn, maar alleen omdat de Tora roept om vervulling. God is allereerst trouw aan zijn woord en daarom is hij trouw aan de gemeente. God is trouw aan de Sinai. Daarom had Jozua bij zijn dood gezegd: 'weest zeer sterk, om te bewaren in uw doen alles wat geschreven is in het boek van de lering van Mozes'. Het ambt van Jozua was dat van de Tora: niet om haar uit te breiden, maar om haar uit te leggen, opnieuw te zeggen in zijn doen: Tora in praktijk, politiek en huishoudelijk. Naar rabbijnse opvatting wordt elk boek buiten de boeken van Mozes geschreven als 'de Tora opnieuw'; zo is dat met het boek Jozua, met Richteren, en zo hebben ook de evangelisten hun getuigenis bedoeld: als de Tora opnieuw. De lering van Mozes dringt aan op vervulling.

Nu, wat doen de zonen van Israël onmiddellijk na de dood van Jozua? Zij vragen de Heer: wie onder ons zal beginnen op te trekken tegen de Kanaäniet om hem te bestrijden? Want dat had Jozua gezegd bij zijn dood: 'de HEER, uw God, zelf zal hen uitstoten voor uw aangezicht, en Hij zal hen voor uw aangezicht verdrijven, en gij zult hun land erfelijk bezitten, gelijk als de Heer, uw God, tot u gesproken heeft'.